

ZBRODNIA W CZARNYM LESIE

Autor: Aleksander Szumanski
03.05.2019.

MORD W CZARNYM LESIE

Czarny Las to duży kompleks leśny położony o kilka kilometrów na zachód od Stanisławowa, (czyli obecnego Iwano-Frankiwska na Ukrainie), który w okresie okupacji niemieckiej był miejscem masowych egzekucji mieszkańców tego miasta.

Jaki los może zgotować ludziom azjatycka dzicz z europejskimi „nadludźmi”?

W nocy z 14 na 15 sierpnia 1941 roku w Czarnym Lesie w pobliżu Stanisławowa Gestapo na rozkaz SS-Hauptsturmführera Hansa Krügera dokonało egzekucji ok. 250 przedstawicieli inteligencji polskiej ze Stanisławowa.

Po agresji sowieckiej na Polskę, zaraz po zajęciu Stanisławowa, rozpoczęły się represje wobec ludności polskiej. Nie tylko okupanci sowieccy prześladowali Polaków, ale również miejscowi Ukraińcy. Przez 3 dni, tzw. komitety rewolucyjne aresztowały polskich działaczy, którzy byli kierowani do więzień. Tam więźniowie byli bici, głodzeni i w końcu mordowani. Naprędce zorganizowana milicja ukraińska rozbijała i mordowała funkcjonariuszy policji państwowej i polskich żołnierzy. NKWD po zorganizowaniu swojej komórki w Stanisławowie przeprowadziła aresztowania polskich oficerów, działaczy partii politycznych, sędziów, prokuratorów, lekarzy, naukowców. Duża część z nich zginęła w Katyniu. W latach 1940-1941 część polskich mieszkańców ziemi stanisławowskiej została wywieziona na Syberię.

Po zakończonych działaniach zbrojnych w kampanii wrześniowej, różne formacje niemieckie przystąpiły do realizacji tzw. „Akcji Inteligencja” (niem. Intelligenzaktion), trwającej z przerwami do 1943 roku, wymierzoną w polską elitę intelektualną.

Akcja ta przebiegała z różnym nasileniem w poszczególnych rejonach okupowanej Polski.

Najwięcej zbrodni popełniono na

Pomorzu (Intelligenzaktion na Pomorzu, ok. 30 tys. ofiar śmiertelnych),

Wielkopolsce (Intelligenzaktion Posen, ok. 2 tys. ofiar),

Mazowszu (Intelligenzaktion Masovien, ok. 6,7 tys. ofiar),

Śląsku (Intelligenzaktion Schlesien, ok. 2 tys. ofiar),

Łodzi (Intelligenzaktion Litzmannstadt, ok. 1,5 tys. ofiar),

a także w tzw. akcjach specjalnych, z których największe to Akcja AB (Ausserordentliche Befriedungsaktion, ok. 3,5 tys. ofiar),

Sonderaktion Krakau i Zweite Sonderaktion Krakau (ok. 187 ofiar, uczonych i pracowników naukowych z Uniwersytetu Jagiellońskiego) oraz wymordowanie na Wzgórzach Wuleckich we Lwowie 45 profesorów lwowskich wyższych uczelni.

Zbrodnia ta zwana „Akcją Nachtigall” została dokonana 4 lipca 1941 roku przez ukraińsko – niemiecki batalion Nachtigall. Zginęli wówczas bestialsko pomordowani strzałami w tył głowy m.in. Tadeusz Boy – Żeleński, prof. Kazimierz Bartel (3-krotny premier II RP), prof. Adam Sołowij, światowej sławy ginekolog- położnik, najstarszy zamordowany, wówczas 82 – letni profesor Uniwersytetu Jana Kazimierza.

Mój ojciec doc. med. Maurycy Marian Szumański zamordowany przez Niemców we Lwowie 4 listopada 1941 roku był asystentem prof. Adama Sołowija w jego katedrze na Uniwersytecie Jana Kazimierza.

Batalion „Nachtigall” (niem. Słowiki) – niemiecki batalion złożony z Ukraińców, działający w roku 1941, w czasie II wojny światowej. Oficjalna nazwa niemiecka: Sondergruppe Nachtigall. Przez propagandę ukraińską wraz z batalionem „Roland” określany był mianem „Drużyn Ukraińskich Nacjonalistów”.

Po ataku Niemiec na ZSRR w 1941 roku, NKWD wymordowało polskich i ukraińskich więźniów, w więzieniu przy ul. Bilińskiego w Stanisławowie. Ciała ofiar tej masakry zostały prawdopodobnie przewiezione i ukryte w pobliżu miasta. Ponownie powstała ukraińska milicja, która tym razem rozpoczęła rozprawę z Ukraińcami, współpracującymi z okupantami sowieckimi.

Po zorganizowaniu się władzy niemieckiej, przystąpiła ona do niszczenia populacji żydowskiej. 4 sierpnia 1941 roku Gestapo wezwało do swojej siedziby inteligentów żydowskich. Stawiło się ich ok. tysiąca, wszyscy zostali przewiezieni do lasu koło Uhrynowa i zamordowani.

W następnych miesiącach Gestapo z pomocą policji ukraińskiej dokonywało w kilku etapach masowych egzekucji Żydów. Część z nich została wywieziona do niemieckich obozów koncentracyjnych. Z 30 tys. Żydów, którzy mieszkali w Stanisławowie ocalało kilkuset, uratowanych przez polskich sąsiadów, bądź ukrywając się w lasach.

Szefem Gestapo w Stanisławowie został hauptsturmführer Hans Krüger, który wziął wcześniej udział w mordzie profesorów lwowskich. Na jego polecenie 8 i 9 sierpnia 1941 roku policja ukraińska dokonała aresztowań polskiej inteligencji, głównie nauczycieli. Również tak jak w przypadku mordu na profesorach lwowskich oraz mordu na inteligencji krzemienieckiej imienną listę aresztowanych przygotowali ukraińscy nacjonaliści. Jako autorów listy wymienia się profesorów gimnazjum ukraińskiego w Stanisławowie: dr Iwana Rybczyna i nauczyciela o nazwisku Danysz.

Nauczycieli aresztowano podstępem po zwołaniu ich na naradę w związku ze zbliżaniem się roku szkolnego. Pozostałe osoby były zabierane z domów przez policję ukraińską. Polakom tłumaczono, że są wzywani na krótkie przesłuchanie. Spokojne i uprzejme zachowanie policjantów sprawiło, że aresztowani nie nabierali podejrzeń wobec zamiarów Niemców i poddawali się biegowi wypadków. Zdaniem Tadeusza Olszańskiego (Tadeusz Olszański, pseud. i kryptonimy Simenfalvy, T.O., tad. (ur. 28 sierpnia 1929 w Stanisławowie, polski dziennikarz, publicysta, tłumacz) ukraińska policja została starannie przygotowana przez Niemców do tej akcji. Ogółem w dniach 8-9 sierpnia 1941 roku aresztowano blisko 300 Polaków. Aresztowanych przetrzymywano w więzieniu Gestapo i wykorzystywano przy pracach budowlanych w okolicach ogrodów Bracha. Początkowo można było z nimi nawiązać kontakt. Po kilku dniach strażnicy ukraińscy zaczęli strzelać do osób próbujących zbliżyć się do pracujących więźniów.

W nocy z 14 na 15 sierpnia 1941 roku większość aresztowanych Polaków, około 250 osób, przewieziono ciężarówkami do Czarnego Lasu w okolicy wsi Pawełcze, rozstrzelano, ich zwłoki zakopano na miejscu. Z kaźni ocalał Polak, leśniczy z Sołotwiny, który korzystając z deszczu i nieuwagi konwojentów, zsunął się z ciężarówki i uciekł. Tuż przed egzekucją Niemcy zebrali grupę chłopów z Pawełcza i nakazali jej wykopanie dołów w Czarnym Lesie.

Los ofiar ukrywano przed ich rodzinami, które w dalszym ciągu czyniły starania o zwolnienie uwięzionych. We wrześniu 1941 roku rodziny zaniepokojone brakiem informacji wysłały delegację do siedziby Gestapo, Hans Krüger zapewnił jednak że nauczyciele żyją i są w trakcie śledztwa.

Pozwolił na przysyłanie paczek żywnościowych i odzieży na zbliżającą się zimę. Żywność ta była dawana psom, a odzież rozdzielali między siebie dozorczy więzienni.

Dokonanie zbrodni wyjawiał zimą 1942 roku niemiecki prokurator Rotter w rozmowie z Karoliną Lanckorońską, przybyłą do Stanisławowa jako przedstawicielka Rady Głównej Opiekuńczej (RGO). Również Krüger będąc pewnym, że Lanckorońska nie wyjdzie z więzienia, podczas jej przesłuchania, chwalił się swoim udziałem w mordzie na profesorach lwowskich, sugerując że to samo stało się z nauczycielami ze Stanisławowa.

Świadek technik pocztowy, Polak, J.M., zatrudniony w siedzibie Gestapo przy instalowaniu centrali telefonicznej i sygnalizacji zeznał:

„Miałem możliwość poruszania się po całym budynku Gestapo i wglądu na dziedziniec więzienny w ciągu kilku dni mojej pracy. Widziałem jak doprowadzani przez ukraińską policję Polacy byli doprowadzani do pokoju, gdzie urzędowali dwaj gestapowcy, bracia Mauerowie. Stamtąd po przesłuchaniu, aresztowanych odsyłano do więzienia. Akcja trwała około 3 dni. Po kilku dniach zobaczyłem, jak policja ukraińska usuwała z dziedzińca więziennego pracujących tam jakichś więźniów.

Po usunięciu ich z dziedzińca zaczęto wyprowadzać z więzienia do stojącego tam ciężarowego samochodu na wpół odzianych mężczyzn. Byli tylko w spodniach i koszulkach, boso. Wielu z nich poznałem. Byli to nauczyciele i lekarze – Polacy, mieszkańcy Stanisławowa. Dwaj ukraińscy policjanci i dwaj gestapowcy ponaglali ich biciem drewnianymi pałkami (nogami od stołów i krzeseł) do zajmowania miejsc w samochodzie. Szczególnie mocno pobity został jeden nauczyciel, który nie miał siły wspiąć się na wysokie podium samochodu. Uratowała go od dalszych uderzeń udzielona mu przez kolegów pomoc. Po załadowaniu wozu liczbą ok. 30-40 ludzi nakryto ich brezentem. Wówczas wyszedł z budynku jeden z braci Maurerów, Willi, z automatem i kazał eskortie usadowić się przy więźniach. Sam wsiadł do szoferki i samochód opuścił więzienie udając się w nieznanym kierunku.

Ofiary mordu

Władysław Łuczyński – polski malarz i nauczyciel rysunku w szkole w Stanisławowie w okresie II Rzeczypospolitej,

Rudolfa Rajnocha i Józefa Lewickiego zamordowano za wywieszenie w dniu 11 listopada 1941 roku na grobach legionistów na cmentarzu stanisławowskim biało-czerwonej flagi.

Rozstrzelano wówczas około 50 osób (w tym 30 uczniów) i wielu pobito. Ponadto około 250 osób rozstrzelano wówczas w Czarnym Lesie pod Pawełczem. 31 grudnia 1941 roku na dziedzińcu

więzienia w Stanisławowie rozstrzelano 25 osób (głównie kobiety).

W niemieckim więzieniu w Stanisławowie 17 czerwca 1942 roku zmarł na tyfus po rocznych okrutnych torturach polski ksiądz rzymskokatolicki i działacz konspiracyjny w czasie II wojny światowej Józef Smaczniak; prawdopodobnym miejscem pochówku księdza stał się Czarny Las.

26 lipca 1942 roku pod zarzutem ukrywania Żydów w Stanisławowie został zamordowany przez Niemców polski ksiądz Jan Peregryn Haczela (wraz z br. Stefanem Kosiorkiem i o. Remigiuszem Wójcikiem).

Jesienią 1942 roku na boisku „Sokoła” Niemcy rozstrzelali 14 chłopców z jednej klasy i mężczyznę (dentystę) &bdash; wszystkich z Kałusza.

W 1942 roku Niemcy rozstrzelali 15 osób za próbę przejścia rumuńskiej granicy.

2 lutego 1943 roku na ulicy Ormiańskiej we Lwowie Niemcy rozstrzelali 10 Polaków ze Stanisławowa m.in.: Zdzisława Teodora Ziobrowskiego, Alfreda Stadlera, Kazimierza Kamińskiego i Eugeniusza Sięgala.

W 1943 roku po łapance rozstrzelano nie ustaloną liczbę osób, głównie młodzieży ze Stanisławowa.

W marcu 1944 roku rozstrzelano kilka osób w Pasażu przy ul. Kazimierzowskiej.

Rozstrzelano pięcioosobową grupę młodzieży ZWZ-AK m.in.: Stanisława Chrymowicza.

Znany jest przypadek zamordowania przez Niemców w Stanisławowie, w nieokreślonym czasie, grupy osób z Halicza, w tym nauczyciela gimnazjalnego, jego rodziców oraz rodziny.

Ogólnie liczbę zamordowanych Polaków w Stanisławowie szacuje się na ok. 860 osób.

Odpowiedzialni za zbrodnie

SS-Hauptsturmführer Hans Krüger &bdash; skazany w 1967 roku na dożywocie za mordy na Żydach.

Podpisywał wraz z Oskarem Brandtem wyroki śmierci. Wyszedł na wolność w 1986 roku.

Zastępca, a później następcą Krügera, SS-Untersturmführer Oskar Bandt, gestapowiec Remarb Müller, volksdeutsch Zygmunt Adamski, po wojnie ujęty w Nowym Sączu i skazany 28 listopada 1945 roku. na karę śmierci.

Bezpośredni udział w rozstrzeliwaniu wzięli bracia Johann i Willi Mauerowie, volksdeutsche, przed wojną żołnierze WP, podczas wojny służyli w Gestapo, obaj uczestniczyli w egzekucji profesorów lwowskich.

Wykazywali się szczególnym okrucieństwem podczas aresztowań i przesłuchań. Osobiście dokonywali egzekucji więźniów, wzięli udział w rozstrzeliwaniu nauczycieli w Czarnym Lesie. Po wojnie skazani przez sąd niemiecki na karę więzienia.

Zbiorowe groby pomordowanych w Czarnym Lesie odkryto w 1988 roku dzięki staraniom rodzin ofiar.

Było to 8 dołów o wymiarach 10 na 12 metrów. W 1991 roku Rada Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa ufundowała na miejscu egzekucji tablicę i pomnik.

W sierpniu 2011 roku w Czarnym Lesie odsłonięto krzyż upamiętniający pomordowanych Polaków. Na uroczystości byli obecni: gubernator obwodu iwano - frankiwskiego Michajło Wyszywaniuk i sekretarz Rady Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa Andrzej Krzysztof Kunert oraz rodziny ofiar.

Dokumenty, źródła, cytaty

Dokumenty, źródła, cytaty:

Karolina Lanckorońska „Wspomnienia wojenne”;,

http://pl.wikipedia.org/wiki/Karolina_Lanckoro%C5%84ska

http://pl.wikipedia.org/wiki/Mord_w_Czarnym_Lesie

<http://www.bibula.com/?p=41919>

<http://niepoprawni.pl/blog/2171/nie-tylko-we-lwowie-bez-trumien-i-krzyzy-z-ludobojstwem-w-tle>

http://www.rodaknet.com/rp_szumanski_87.htm

http://pl.wikipedia.org/wiki/Batalion_%22Nachtigall%22